

Hilkhot leem ha-panim Sive Dissertatio ... De Panibus Facierum ...

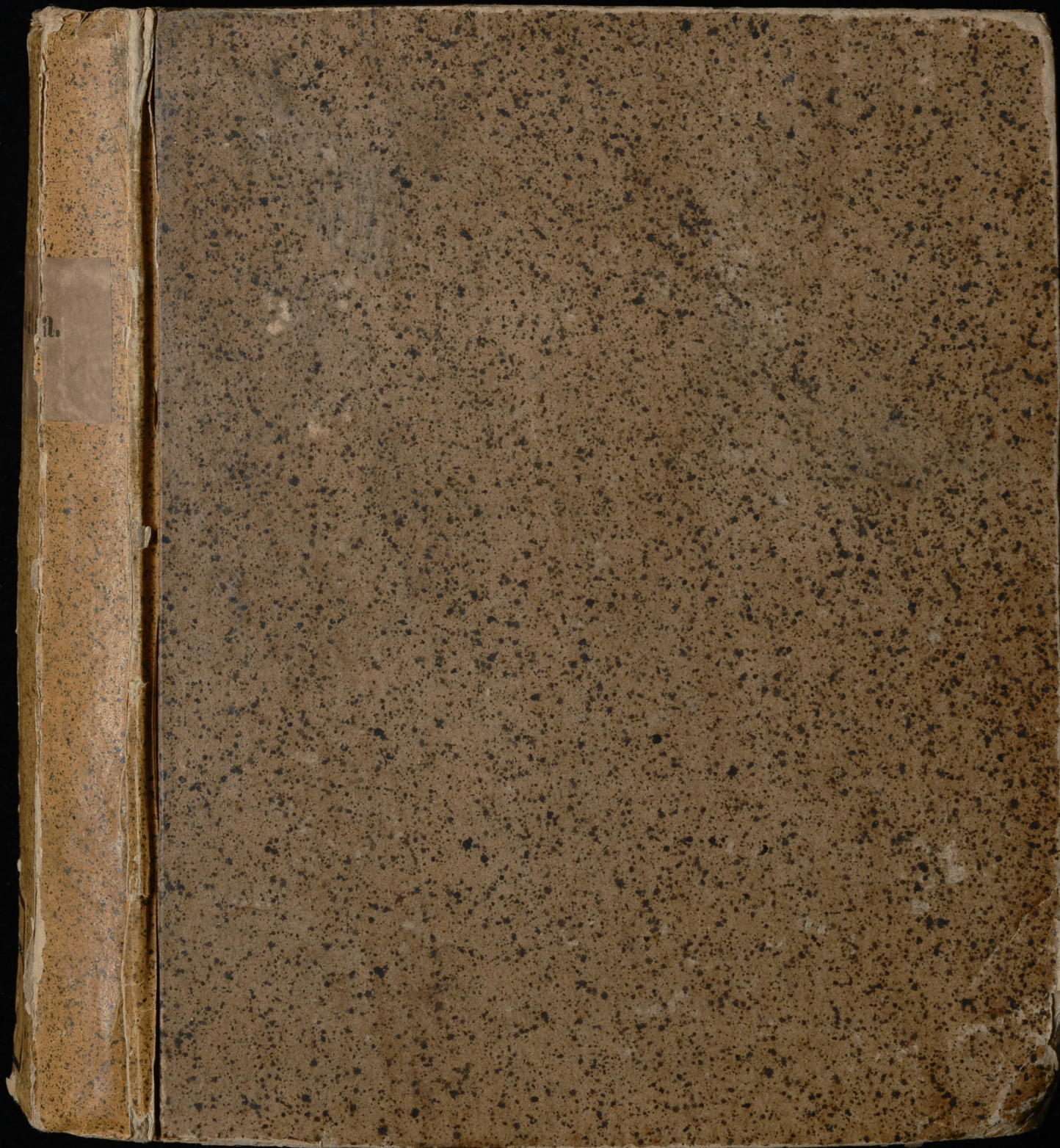
Dissertatio Prima : : Exod. XXV. 30. Levit. XXIV. 5 - 9

Halæ Magdeb.: Ex Officina Hendeliana, [1736?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn870071351>

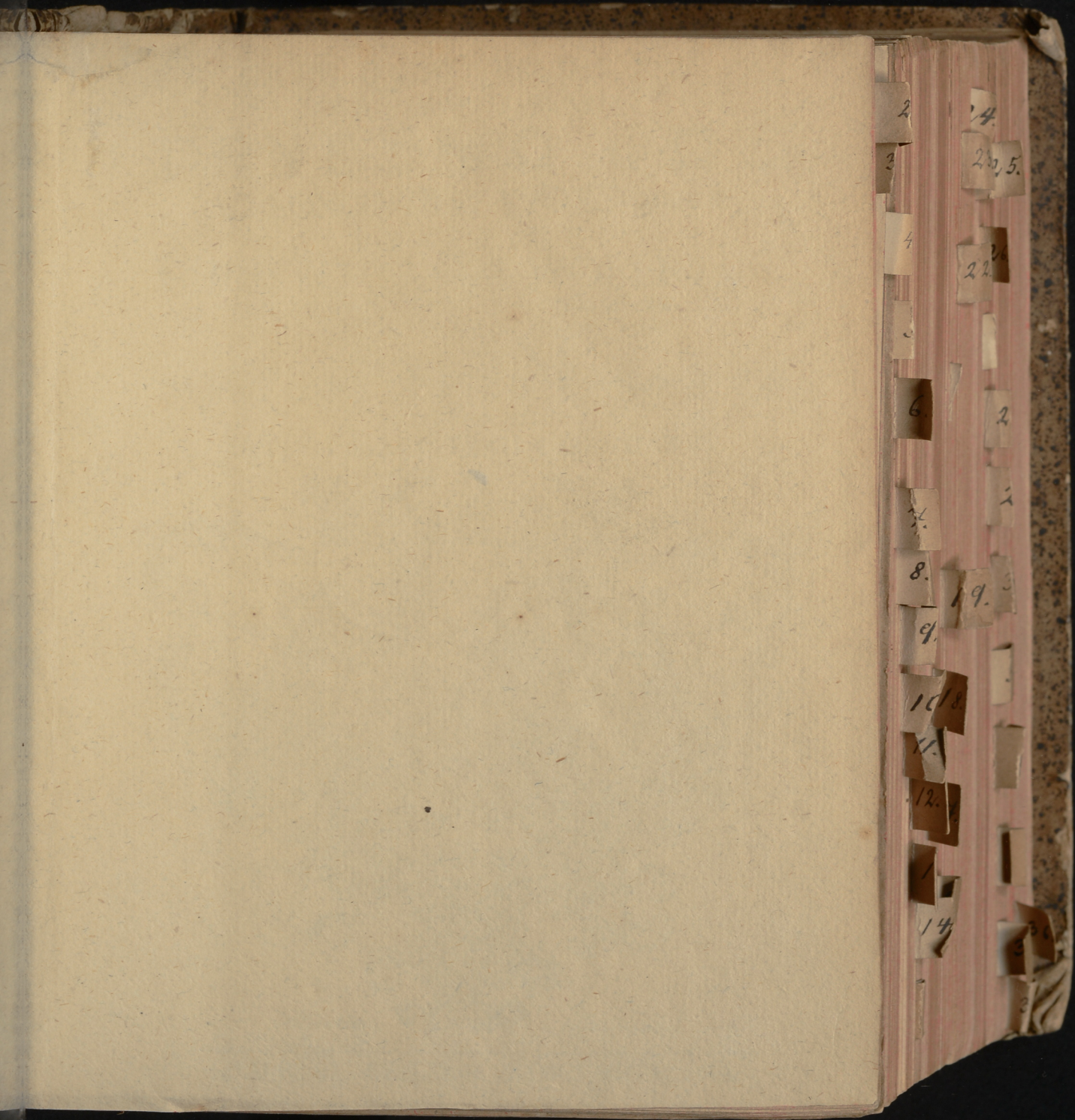
Band (Druck) Freier Zugang

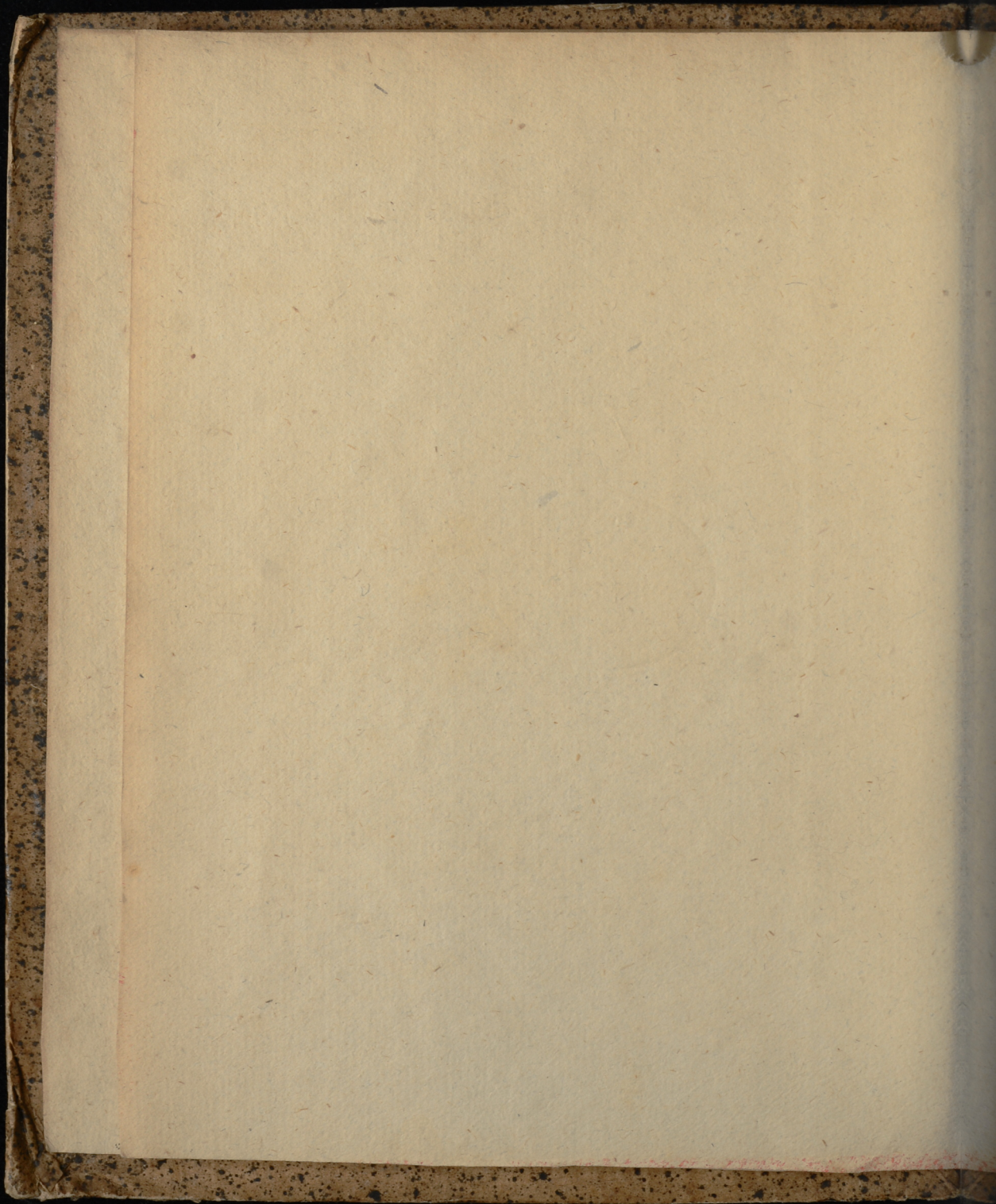

30

Fa = 1092 (30.)

הלכות
להם הפנים

SIVE
DISSERTATIO PRIMA
DE

PANIBUS
FACIERUM,

Exod. XXV. 30. Levit. XXIV. 5--9.

QVAM
ANNUENTE מלאך הפנים
P R Æ S E S

CHRISTIANUS LUDOVICUS
SCHLICHTER,

HIST. S. ET ANTIQVITATT. PROF. REG. ORD. NEC NON
ALVMNORVM IN ACADEMIA REG. REFORMATOIVM EPHORVS,
ET RESPONDENS

FRIEDLIEB AVGVST. WERLIZ,
HALENSIS,

PLACIDÆ COMMILITONVM συζητησει
IN AVDITORIO ILL. LYCEI REGII
Futuro die Veneris, qui erit XXIV. Avgst. Hora X-- XII.

ANNO MDCCXXXVI.
EXCUTIENDAM SISTVNT.

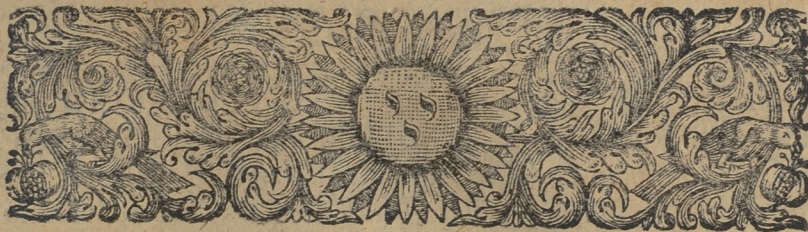
HALÆ MAGDEB.
EX OFFICINA HENDELIANA.

1167

V I R O
SUMME REVERENDO, EXCELLENTIS-
SIMO, DOCTISSIMO
D. CONRADO
ZEPPERO,
THEOLOGO SOLIDISSIMO,
POTENTISSIMO BORUSSIAE REGI
A CONSILIIS SACRIS,
ECCLESiarUM ET SCHOLARUM REFORMATARUM
IN DUCATU MAGDEBURGICO
INSPECTORI VIGILANTISSIMO,
NEC NON
ECCLESIAE REF. QUAE MAGDEBURGI FLORET,
PASTORI PRIMARIO FACUNDISSIMO,
FAUTORI SUO ET PATRONO
AD CINERES USQUE COLENDO,

*HOC EXERCITIUM ACADEMICUM
IN ULTERIOREM SUI SUORUMQUE STUDIORUM
COMMENDATIONEM*

EA, QUA DECET, SUBMISSIONE OFFERT
RESPONDENS
FRIEDLIEB AUGUSTUS WERLIZ.

DISSERTATIO PRIMA
DE
PANIBUS FACIERUM.
PROOEMIUM.

1169

And levem inter ritus Hebræorum & Gentilium intercedere convenientiam, vel ex oblatione *panum sacrorum*, utrisque usitata, evidenter apparet. De prioribus res est cuivis, in literis S. bene versato, satis nota, & ipso nostræ dissertationis argumento egregie confirmatur; posteriores autem, quam varias, easque in deliciis habitas, placentarum species Diis offerre consueverint, ex HOMERO, ARISTOPHANE, eorumque SCHOLIASTIS doctissimis, apud quos μελιττατα, ερχαρα, ποπονα, ελοχυτα & alia placentarum genera, in sacris ethnicis usu frequente trita occurrunt, abunde docuit Jo. SPENCERUS in libris, multiplici eruditione refertis, de *legibus Hebræorum ritualibus* Lib. III. cap. II. fol. 757. editionis ultimæ, quæ cum erudita præfatione Illustris PFAFFII ante quadriennium *Tubingæ* lucem vidit. Et quis ignorat panes magnos, quos Delii, Boeotivæ, in Cereris festo huic Deæ obtulerunt, teste PLUTARCHO de Iside. p. 378. unde ipsum illud festum μεγαλαρτια fuit appellatum, uti observant EUSTATHIUS ad Homeri Iliad. p. 262. & ATHENÆUS Deipnos. lib. III. cap. XXV. p. 109. εισι αρτοι μεγαλοι, και εορτη

A

170
 εορτη καλεται μεγαλαρτια sunt panes magni, & festum μεγαλαρ-
 τια dictum. Subjungere possemus locum PLUTARCHI, satis
 quidem olim corruptum, sed ab Illustrissimo Ezech. SPANHE-
 MIO in comm. ad Callimachi hymn. in Cerer. v. 12. feliciter inte-
 gritati restitutum, ast eundem jam aliquoties adductum vidimus
 a DACHSIO ad Cod. Succa p. 502. & HAKMANNO diff. de
 panibus pentecostalibus p. 68. Originem horum rituum quod
 attinet, merito nos miramur audaciam Viri ceteroquin doctis-
 simi, Jo. SPENCERI, utpote cui magis ex vero esse videtur,
 hujusmodi oblationes in antiquorum gentium ceremoniis lo-
 cum invenisse, easque Deum (paululum correctas & emenda-
 tas) in cultum suum recepisse, ut illius instituta ad populi modu-
 lum accommodaret, eosque grata sacrorum varietate demulce-
 ret. *Alias enim, (inquit,) quid Deus lagana, collyrides, crustu-
 la, aliaque NB. pueris dari solita sibi dari postularer?* Verum e-
 nim vero, licet sententia illa, qua omnes ritus & ceremoniae, in
 veterum sacris usitatae, ab Hebraeis originem suam traxisse perhi-
 bentur, nec dum sit ita ad liquidum perducta, ut illi tuto possit
 in omnibus subscribi*, in praesenti tamen materia SPENCERO
 fidem minime habemus; hinc ipsemet Vir doctus primum pa-
 nis in sacris usum a Noacho derivans, nullum adfert testimonium,
 quo gentes ante tempora Mosis panem obtulisse probari possit.
 Postquam enim nonnulla de Noacho, ab antiquis Ogyges (ex
 sententia Jac. BOLDUCHII עֹגִיגִּים factor vel sacrificator
 placenta) dicto erudite disseruisset, brevi post haec subjungit:
*non difficile est credere, gentes parentis hujusce communis (Noa-
 chi) exemplo doctas, panes ante tempora Mosis obtulisse, & Mosen
 oblationem minchae non tam praecipisse, quam emendasse, & nova
 sanctione confirmasse.* Dum autem Lector ulteriorem hujus con-
 jectu-

* uti quidem existimat Vir doctissimus, qui ante aliquot annos decimas
 nostras sacras recensuit in *Actis Erudit. Lipsiens.* Supplem. tom. X. Sect.
 IX. p. 420. cui addi potest Cl. LAKEMACHERUS obs. philolog. Part.
 III. p. 362. sqq.

jecturæ probationem avide expectat, filium orationis statim abruptum his verbis: *sed piger obscurioribus hisce diutius immorari*, quibus infirmitatem causæ suæ satis prodit. Nos igitur cum *Steucho* EUGUBINO in comm. ad Levit. VII. 12. aliisque Interpretibus nulli dubitamus, quin gentiles literis S. edocti, vel ex fama saltem audientes, quid in cultu sacro hebræorum geratur, & quam variis panum oblationibus Deus Israël delectetur, tam varia & delicata panum genera Diis suis obtulerint. Ex Hebræorum oblationibus huc in primis spectant *panes propositionis*, nec non *panes pentecostales*, quorum illi singulis septimanis, hi singulis annis ex mandato divino offerri debebant. Ex. XXV. 30. Levit. XXIV. 5-9. & XXIII. 19. alias oblationes ex similagine confectas ne memoremus. De prioribus ex professo agere, sedet jam animo consilium. Novimus quidem, *Ludovicum* WOLTERS, Theologum postea apud *Gedanenses* dignissimum, qui ante biennium fere diem suum obiit, jam olim in Academia Frisiorum celeberrima eruditam in hac materia illustranda collocasse operam, ita ut multorum Eruditorum applausum meruerit **, unde etiam, quæ nos in chartam conjeceramus, in tempore abscondenda esse primum judicavimus. Ast cum materiam illam longe nobilissimam altius meditaremur, eamque variis, iisque novis, observationibus augeri posse animadverteremus, nostra quoque qualiacunque cogitata, quæ forsan ob ordinem satis concinnum haud injucunda erunt, in lucem mittere constituimus. Utriusque labores sedulo conferre non pœnitebit. For- san & hic obtinebit, quod D. AUGUSTINUM dixisse, quamvis in alio argumento, monet *Jo. Henricus ab* ELSWICH ***, Vir

A 2

Cl.

** in duabus dissertatt. de *mensa & panibus propositionis*, sub præsidio *Jacobi* RHENFERDI Franequeræ A. 1703. ventilatis, quas *eruditas & lucernam olentes* vocat *Theodorus* HASAEUS, Vir insignis, in *Biblioth. Brem.* tom. III. p. 369. & in tract. de *lapide fundamenti*, cui olim *arca fœderis* imposita fuit. p. 5.

*** in præfatione disquisitionis eruditæ de *formula concordia*, num in *Dania sit combusta?* Wittebergæ 1716.

1172 Cl. utile esse, plures libros a pluribus fieri, diverso quidem stylo, sed re una eademque, ut ita veritas & rerum gestarum memoria ad plures transmittatur. Ut taceamus iudicium Hieronymi van ALPHEN, Professoris Theologiæ in Academia Ultrajectina longe celeberrimi: ad disputationem Academicam non necessario requiri, ut illa solum proponantur, quæ non sunt dicta prius! in Hist. Pauli Apostoli disputat. I. §. 2.

CAP. I.

De variis horum panum appellationibus.

ARGUMENTUM.

§. 1. Voces לחם & ἄρτος explicantur, מלחמה locus helluationis, ἄρτος convenit cum pers. Ard farina. Panis pro omni cibo. §. 2. הלוחות sunt panes crassi, ריקין placentæ tenues. Arab. Rakka notat tenuem esse. κολλυγαί & κολλαβοί panum species. §. 3. Rationes appellationis פנים variæ. Alluditur ad titulum Messiæ, quo מלאך הפנים & פנים appellatur, פנים pro ipsa persona. §. 4. Panes nostri vocantur קודש & קודש קודש quia typus erant Messiæ, qui Sanctus, Sanctissimus dicitur. Loca Jes. VI. 3. & Dan. IX. 24. illustrantur. §. 5. Nomen תמיד non est adject. sed substantivum. Radix ejus est מרר emensus est, apud Arabes extendit. תמיד παντοτε & ἀδιαλειπτως non semper actum continuum designant. RAUPIUS excusatur. §. 6. Nomen מערכת ad ordinem panum respicit. ערך de collocatione membrorum victimæ, & lignorum super altari usurpatur. Judæi per סדר explicant. §. 7. Lev. XXIV. 7. explicatur, ut & Jes. LXVI. 3. הזכיר & אזכרה ad thus respiciunt. ל pro תהרה Gen. XI. 3. §. 8. Versiones græcæ & aliæ illustrantur. In Tabernaculo & templo DEO tanquam Regi mensa quotidie parabatur.

§. I.

Titulus præcipuus, quo panes hi insigniuntur, est לחם panis facierum. Nomen לחם vi originis suæ omne, quod consumitur, innuit; verbum לחם enim apud Hebræos & Arabes consumere significat, five

sive illud fiat ore, sive gladio, id est, *vesci* atque *pugnare*. Hinc מלחמה, quod plerumque bellum denotat, pro loco helluationum quoque accipi solet, docentibus *Francisco TSEPREGI*, Hungaro doctissimo, dissert. I. de *authenticis selectiorum Cetebim*. p. 35. 59. & *Hieronymo van ALPHEN*, Filio, in dissert. de *Sacerdote Castrensi Hebraeorum* p. 4. Proprie autem לחל de comestione ciborum usurpatur, unde לחל vocabulum generale est, quod omnia ad vitam sustentandam necessaria, præcipue, quæ comedimus, in quibus etiam caro est, complecti solet. Loca satis multa ex codice Sacro diligenter collegit *Salomon GLASSIUS* in libro *Philolog. S.* utilissimo, & *Studiofis Theol.* maxime necessario tr. I. c. XV. * Notionem *fructus* arboris ex lingua arabica ei quoque vindicat *Albertus SCHULTENS*, Vir in literis arabicis nostro ævo facile Princeps, in *animadvers. philologg.* V. T. ad Jer. XI. 19. p. 407. Similiter apud græcos nomen *αγρος* (confer vocem persicam *Ard*, quæ *farinam* denotat, docente *Cl. RELANDO* dissertat. miscell. Part. II. diff. VIII. de *reliquiis veteris lingue persicæ* §. 20. p. 134.) omnem cibum complectitur, hinc *φαγειν αγρος* ad exemplum hebræi לחל Gen. XLIII. 24. 1 Sam. XX. 23. &c. totum prandium aut cœnam, atque adeo comestionem variorum esculentorum designat. vid. *SUICERUS* thesauri *Eccles.* tom. I. p. 518. *LAMPIUS* comm. ad Joh. VI. 23. tom. II. p. m. 185. *WOLFFIUS* ad Matth. XV. 2. & *Jo. OLEARIUS* de *stylo N. T.* p. 6. collect. *Rhenferd.* Cæterum subtilior videtur quæstio nonnullorum, an hæc του לחל notio, qua omne edulii genus sub se comprehendit, propria sit, vel an impropria, per *synecdochen* speciei pro genere, cum panis sit לחל *ciborum hominis principalissimus*, ut scribit *KIMCHI* in libro *radicum* ad vocem לחל. Prius placet

A 3

VOR.

* addantur auctores ab *HAKMANNO* c. I. §. 1. jam excitati, nec non *Ven. Conr. IKENIUS* in *antiquitat. hebr.* Part. III. cap. VI. §. 3. *Theoph. AMELIVS* ad loca difficil. V. T. tom. II. p. 947. *BOCCIUS* diff. de *justo non derelicto* §. 14. & *Dav. RICHTER* in *physiognomia Sacerdotum* p. 15. 19.

174
 VORSTIO, HAKSPANIO, aliis; posterius autem *Fac.* GOUSSETUS in lexico & B. LAMPIUS ad Joh. XIII. 18. tom. III. p. 47. in notis quam maxime defendunt. Verum nos ad alia properamus, cum WOLFFIO judicantes, hæc tanti non esse, ut in iis hæreamus.

§. II. Levit. XXIV. 5. nec non in scriptis Rabbiorum v.g. R. SALOMONIS ad Ex. XXV. 29. MAIMONIDIS תמידין cap. IV. 12. 14 & aliorum panes nostri appellantur חלור, quo nomine *placentas* indigitari *crassas*, sicuti per ריקין *lagana tenuia*, Doctores Hebræorum unanimi fere consensu tradunt. vid. *Lexicon* ARUCH f. 40. & MAIMONIDES ad Beza fol. 99. apud DASSOVIUM in Scholiis Criticorum ad Levit. p. 5. add. *fo.* ab HAMM de *ava interiore* Part. II. cap. IV. §. IV. unde miramur audaciam *Oleastri*, qui ריקין panes *crassos*, & חלור *placentas* *tenues* fuisse censet ad Levit. cap. 2. Certe hæc sententia non modo constanti judæorum traditioni, sed & naturæ vocis ריקין, quæ a radice arab. *Rakka* commode derivari potest, aperte contrariatur; verbum *Rakka* autem apud Arabes significare *tenuem esse*, alia occasione magnus BOCHARTUS hieroz. Part. I. lib. II. c. XXXI. p. 304. variis exemplis egregie confirmavit. Interim, ne aliquid reticeamus, ipsi Rabbini contradicere sibi videntur, dum חלור *placentas* *crassas* semper fuisse asserunt, & tamen panibus nostris *crassitiem* unius digiti, quæ tanta non est, diserte vindicant in מנהור XI. 4. Sed dubium hoc statim cessat, si modo attendamus, eos *crassos* appellari quoque posse ratione *laganorum*, quæ magis *tenuia* erant, nec non respectu *geminæ* in extremitatibus replicationis, quam duorum palmorum vel septem digitorum facere solent, ut infra cap. III. §. II. docebitur. Eadem ratione res sese habuit cum panibus *pentecostalibus* V.T. qui in מנהור II. 2. III. 6. & alibi חלור appellantur, licet *placentæ* *tenues* essent, excepta replicatione IV digitorum, quæ ab utroque latere fieri solebat, docente HAKMANNO cap. III. §. XII. Græcis ejusmodi *placentæ* κολλυρα appellantur; κολλυρα autem est

DE PANIBUS FACIERUM.

est panis species, quam pueris dare solebant, seu frustulum panis, uti ex Scholiaste ARISTOPHANIS observat *Scapula* in lexico, & vid. CHRISTIANUS ad *Aristoph.* p. 162. edit. Kusterianæ. Nescio, an huc referri quoque possint *κολλαβοι* panes parvi, quos nonnulli figuræ quadrangulæ, alii oblongæ faciunt, uti docet KUSTERUS ad *Aristoph. Equites* p. 107.

§. III. Epitheton primarium, quod singulari cum emphasi in textu S. subjungitur, est פני. ONKELOSUS נִיֶּן הָאֵם, & *Aquila* αἴτης προσωπων. Hujus appellationis rationem non unam Interpretes Judæorum ac Christianorum dare solent. Ex judæis multi Doctores hos panes sic dictos autumant, quod multas haberent facies, sive multa latera, & unum latus, sive una facies esset sicut altera facies. vid. ABARBANEL ad leg. CXCIV. col. 3. JOMTOPH ad מנחתו XI. 5. & alii ap. DASSOVIUM in dissertatiuncula de *panibus facierum* contra Cl. WITSIUM §. V. edita Witteb. 1692. & recusa 1735. Secundum alios appellationem illam inde traxerunt, quod semper essent in facie & conspectu Domini, sicuti LXX. vertunt αἴτης ἐνωπιος, q. d. ἐνωπι in oculo. Ita quidem sentiunt NACHMAN *Gerundenfis*, VATABLUS & FAGIUS in bibliis criticis, FLACIUS in clave SS., DASSOVIUS, AMELIUS ad loca diffic. V.T. tom. I. p. 238. *Matth.* HOSTUS lib. 1. de *mensuris* p. 120. aliique; sed cum hi panes ob quotidianam præsentiam nomine המיד insigniantur, nostram appellationem aliorum respexisse, merito colligimus. Sunt denique ** Viri docti, nominatim CASTALIO in bibliis criticis, qui *panes præsentia* (Dei) explicant, quod facies Dei in SS. sæpius præsentia Dei sumatur, & quod columna nubis, quæ symbolum fuit præsentia Dei, facies Dei appelletur. Ex XXXIII. 13. 15. Ita etiam doct. Ludov. WOLTERS Sect. II. §. IV. qui præterea addit, sub phrasi פני לחו gratiam & iram comprehendî, sicuti

** ut taceamus conjecturam Cl. URSINI in *analect. S. Part. I.* p. 396. quasi hoc nomine alludatur ad certa symbola panibus his impressa, de quibus infra cap. III. §. 3.

11176
facies Dei pro gratia, favore, misericordia, & pro ira aliquando fumatur, gratiam, cum panes illi Christum, ut gratiam Patris sollicitantem, proposuerint, iram, cum sacrificium Christi, a flagrante ira Dei consumendum, retulerint. Verum hæc longius petita, imo aliqua ex parte obscura esse, ecquis non videt? Ut igitur, quæ nostra sit sententia, tribus dicamus, Deus Israelis sapientissimus populum suum, qui tempore Mosis & seculis sequentibus vixit, suavissima hac appellatione ad antitypum, per hos panes præfiguratum, ad Dominum Messiam, manu quasi ducere voluit. Noverant nimirum, Messiam aliquando appellari *faciem* Dei. Exod. XXXIII. 14. ילכו פני ילכו *facies meæ ibunt*, ubi ONKELOSUS: *Schechina mea ibit*. Et R. NACHMANIDES: מלאך פני שבו יראו פני הברירה אשר אחם הפצים שבו יראו פני *Angelus federis, quem desideratis, in quo videbitis faciem meam*; add. Jes. LXIII. 9. & Malach. III. 1. ubi Angelus idem, qui Mosis olim apparuerat, atque Israelitis tutissimum præstiterat præsidium, מלאך פנים *Angelus facierum* appellatur. Agnoverunt id R. BECHAI, aliique ex judæis, imprimis Kabbalisticis, quorum testimonia jam dudum adduxerunt Jac. ALTINGIUS passim, & Ven. Jo. Henr. MICHAELIS in diff. de *Angelo Dei*. Halæ 1702. *** Addimus nummum singularem, quem *Nicolaus TOINARDUS* chartæ impressum Parisiis A. 1685. exhibuit, quique variis figuris judæicis ornatus est, & inter alia quoque hæc verba repræsentavit: מטטרון שר הפנים i. e. *Metatron, Princeps facierum*. vid. quæ de hoc nummo uberius disseruere cel. TENZELIUS in denen monatlichen Unterredungen A. 1691. mensè Decembri p. 1035. sqq. &

*** Subjungi possunt EISENMENGERUS *im entdeckten Judenthum* Part. II. c. XIII. WITSIUS *miscell.* S. tom. II. exerc. IV. §. X. VITRINGA ad Jes. loc. cit. fol. 862. in notis. *Polycarpus* LYSERUS *dissert.* in aug. de SS. *Trinitatis mysterio* ad Jes. LXIII. 9. 10. p. 24-47. & p. 67. sq. Jenæ 1685. LAMPIUS ad Joh. III. 28. tom. I. p. 667. in notis, celeb. *Alb. Wilb. MELCHIORIS* *diss. de muliere adulterii nomine suspecta* p. 65. sq. & doct. NEUBAUER *de Michaelæ Archangelo* *diss.* III. p. 28. seq.

& ex eo Zach. GRAPIUS diff. de Judæorum & Muhamedanorum
 הקבר הבוט seu *percussione sepulchrali* §. XVII. Rostochii 1699.
 Qui tamen per *Metatron Angelum mortis* minus recte intelligunt;
 nam secundum Judæos multa millia ejusmodi Angelorum dan-
 tur, & duo præterea iis præfecti, *Gabriel & Sammael*; hos omnes
 autem dependere dicunt ab Angelo *Metatron*, cui Deus notum
 faciat, quot homines quotidie sint morituri, teste R. *Nathane SPI-*
RA apud doct. NEUBAUERUM in sing. diff. de *Angelo mortis*
 §. XIV. ut taceamus, nomen *Metatron* Domino Messæ in scriptis
 Hebræorum sæpissime vindicari, ut alibi uberius docebitur. Cœ-
 rum non mirum alicui esse potest, vocem פני personaliter
 intelligi debere, cum etiam apud Arabes & alios *facies* pro ho-
 mine ipso, persona ipsa, accipiatur, docente Jo. VRIEMOET in
 miscell. philol. p. 6. sq. & in observatt. ad Matth. p. 71.; imo Ju-
 dæi antiqui tres personas appellant *tres facies*, uti ex notis *An-*
dreæ Mulleri Greiffenbagii observavit AMELIUS tom. I. p. 11. sq.
 Forte huc etiam spectat phrasis illa: פני נשׁ accipere fa-
 ciem alicujus, id est, honorare aliquem, de qua nos alibi dicemus.

§. IV. Ad easdem meditationes sacras pii Israelitæ gradatim
 ducebantur per nomen *Sanctitatis*, quo *panes facierum* insignitos
 deprehendimus. קדש קדש קדשי audiunt Lev. XXIV. 9. nec non
 קדש לחם panis sanctitatis 1 Sam. XXI. 4. imo קדש עֲצוֹת
sanctitas v. 6. Cujus denominationis ratio erat duplex: 1) ut do-
 ceretur, panes illos iisdem gaudere privilegiis, quibus sacrificia
sanctissima קדשי קדשי in oppositione קלים קדשי five
minus sanctorum gaudere soleant, inprimis respectu comestioni-
 ut in loco sacro, & a solis sacerdotibus, per tempus comestioni
 destinatum, sancte consumerentur. vid. infra cap. V. ubi de hac
 comestione ex professo agetur. 2) ut attentis fidei oculis an-
 tity-
 pum horum panum contemplarentur, nucleumque sub cortice
 latentem læti comederent. Hic est Dominus Messias, qui id cir-
 co *Sanctus*, imo *Sanctissimus*, in literis S. non raro appellatur. Lev.
 XI. 44. Job. VI. 10. Prov. IX. 10. Jes. VI. 3. Dan. IX. 24. Hof. XII. 1. †
 vid.

† Quam pie Judæi veteres de sanctitate & dignitate Messæ interdum locuti
 sint,

1178

10

DISSERTATIO PRIMA

vid. præter *Vitringam* ad *Jes.* loc. cit. *Jo.* FAES in tr. de *hebdomade Magna* p. 50; ex quibus omnibus, ne nimis prolixi statim ab initio videamur, duo tantum loca, præ aliis bene notanda, examinabimus. Primus esto ille apud *Jesaiam*, ubi per trinam unius vocis repetitionem eximiam rei, de qua agitur, præstantiam, aut affectus vehementiam innui, multi quidem Interpretes judicant; verum nos, quamvis hanc observationem non semper contemnendam esse largiamur, licet etiam non diffitendum sit, multa esse loca, ex quibus SS. illud Trinitatis mysterium fortius adstrui possit, in trina tamen hac repetitione idem mysterium respici, ad eoque & Messiam vocari *Sanctum*, firmiter sumus persuasi; in primis cum textus prophetici *συναφεια* v. 8. ubi Deus de se in plurali loquitur, & N. T. collatio, ubi hæc *Θεοφωχεια* ad Filium Dei *Joh.* XII. 40. 41. & ad Spiritum S. *Actor.* XXVIII. 26. refertur, illud luculenter doceant. conf. GLASSIUS philolog. S. lib. III. tr. I. p. 268. Longe perspicaciores omnino multis Christianis fuerunt quidam judæi, a quibus mysterium hoc in illis verbis jam olim deprehensum est; v. g. R. SIMEON *זה אב קדוש זה בן קדוש* & *Jonathan* in paraphrasi chaldaica, sicut in vetustis exemplaribus fuit *קדישא אבא קדישא קדישא אבא קדישא רוחא קדישא רוחא קדישא* docente Cl. HELVICO, Prof. olim Giessensi, in *vindicatione locorum* S. V. T. p. 241. (collect. Cren. fasc. III.) Alter locus extat apud *Danielem* IX. 24. ubi idem Messias *קדוש קדוש* appellatur. Non audiendi enim sunt judæi, qui arcam fœderis cum utensilibus sacris, neque Christiani, qui *Cyrum* vel alium Regem intelligi volunt. Messiam esse illum *Sanctissimum*, agnoverunt ex ipsis Judæis R. ABENESRA & A-BARBANEL, quorum testimonia jam adduxit Ven. *Chr. Bened. MICHAELIS* in doctissimis annotatt. ad *Danielem* p. 315. quibus alia ex MAIMONIDE aliisque subungi possunt apud *Amelium* loc. cit. p. 488. & vid. *Jo.* FRISCHMUTH dissert. de *Messie ex-cisione & Hierosolymorum desolatione* ad *Dan.* IX. 26-27. cap. I. §. III. - IV. Cæterum, si res ipsa spectetur, sive in genere masculi-

sint, egregie docuit *Jo.* FRISCHMUTH dissert. III. de *ligatione Isaac* cap. III. §. 23.

sculino *Sanctus Sanctorum*, five neutraliter, *Sanctum Sanctorum* vertatur, perinde erit. Utroque modo emphatice exprimitur Messias (conf. de posteriori Luc. I. 35.) non excluso tamen corpore ejus mystico, Ecclesia novi Fœderis, donis Spiritus S. largissime perfundenda, licet eam solam intelligere nolimus cum VITRINGA observ. S. lib. VI. cap. I. § VI.

§ V. Aliud nomen occurrit Num. IV. 7. ubi panes nostri להם תמיד *panes juges* appellantur. In voce תמיד litera מ vulgo radicalis putatur, & nomen ipsum tanquam adjectivum exprimitur *jugis, e*; sed cum nullibi in fœmininum flectatur, atque cum substantivo præcedente per regimen construi soleat, substantivum esse, monent GOUSSETUS in lexico, C. B. MICHAELIS in annotatt. laudatis p. 247, & nuper Cl. Jo. SIMONIS noster in *arcano formarum nominum hebr.* p. 531. constituta radice מרר *mensuravit, emensus est*, hinc תמיד est *perpetuitas*, q. d. tempus se prolongans, & longissime se extendens; hinc idem nomen nude positum pro sacrificio vel cultu perpetuo ac jugi venit Dan. VIII. 11. 12. 13. XII. 11. & alibi. Quæ observatio non parum exinde confirmatur, si modo attendamus, verbum מרר in lingua arabica *extendere* significare, quam notionem quoque voci hebrææ variis in locis feliciter vindicavit Cel. Alb. SCHULTENS in animadv. ad *Jobum* p. 20. & in animadv. V. T. p. 123. להם תמיד ergo erunt panes *quoridiani*, non eo sensu, quasi singulis diebus fuerint apponendi, sicuti existimasse putatur RAUPIUS, quem tamen DAS-SOVIUS §. ultimo excusat, sed, quod quotidie coram Domino præsentibus essent, imo quod ex traditione hebræorum mensa nunquam sine panibus relinquenda esset; dum enim illi panes veteres auferunt, hi novos apponunt, ita, ut manus apponentis tetigerit manum auferentis. מנחור XI. 7. vid. infra cap. IV. §. 3. 4. Alio autem sensu vox תמיד de sacrificio quotidiano, cui duo agni destinati erant, usurpatur. Hi enim non actu continuo, sed certis horis, mane & vesperi quotidie offerri debebant. Exod. XXIX. 38. Num. XXVIII. 3. 8. Esdr. III. 5. Nehem. X. 33. unde 6 agni legitimi ad minimum peculiari cuidam stabulo semper includi, & per 4 dies ante mactationem diligenter visitari solebant.

180
Erach. III. 5. *Tamid.* III. 3 4. ibique BARTENORA; addatur
 RELANDUS antiq. hebr. Part. I. cap. IX. §. VII. & P. III. c. I. §. IV.
 Similiter in scriptis judæorum Viri OTIOSI במלני, qui quo-
 tidie primi & ultimi in Synagogis erant, ut tempore precum sem-
 per legitimus cætus inveniretur, licet non integrum diem in iis
 exigent, dicuntur sedisse תמיד id est, *quotidie, assidue.* vid. *Jac.*
 RHENFERDUS Opp. philolog. p. 291. Conferri hoc loco me-
 rentur voces græcæ παντοτε, αδιαλειπτος, quæ non semper actum
 continuum, sed aliquando studium assiduum & non sæpe remit-
 tens designant Luc. II. 37. XVIII. 1. Joh. XVII. 20. I. Theff. V. 17.
 de quibus, uti & de voce תמיד, plura dabunt WOLFFIUS ad Luc.
 loc. cit. *Jo. Henr.* MAJUS obs. S. Part. IV. p. 93. & celeb. *Jo. Georg.*
 MICHAELIS, Collega noster conjunctissimus, diff. I. de *crustu-*
lis Pontificis M. quotidianis p. 8.

§. VI. Non omitti denique debet nomen לחם המערכות
 1 Chron. XXIII. 28. q. d. *panes ordinis vel dispositionis*; ערך enim
 valet *parare, aptare, ordine disponere*, pro diversis circumstantiis, in
 quibus vox ea usurpatur. In literis S. aliquando occurrit phrasis
 ערך שבת *mensam cibus instruere* Pl. XXIII. 5. Je. XXI. 5. & c. quam
 etiam retinent Doctores hebræorum in *mechiltah* fol. 38. 2. & in
Falkuth Part. 1. fol. 74 3; hinc David MILLIUS, decus illud Ul-
 trajectinum, panes nostros לחם המערכות dictos censet, quod
 mensa Sacra iis tanquam cibo ordinario fuerit instructa, in *dis-*
sertat. selectis differt. IV. §. XXIV. p. 119. Verum, quod pace
 Viri longe celeberrimi dixerim, hæc explicatio vim illius appel-
 lationis minime exhaurit, dum verbum ערך non qualemcunque
 instructionem mensæ, sed *ordinatam* in specie indigitat, sicuti
 alias de collocatione membrorum victimæ in altari adhibetur Lev.
 I. 12, & sicuti ipsum nomen מערכות de ordine lignorum super
 altari impositorum in scriptis Rabbiorum occurrit, docentibus
 SERINGHAMIO ad *Joma* p. 49. & ZELTNERO in differt. de
cruce Christi in V. T. præsignificata §. XII. Diserte igitur hac ap-
 pellatione respicitur ad certum ordinem, quem Sacerdotes in dis-
 ponendis panibus Sacris diligenter observarunt, ponendo senos
 &

& senos, ut duo in altum surgerent cumuli. vid. infra cap. IV. §. V; hinc Doctores Hebræorum duplicem illam seriem סדרים *ordines* emphatice appellant in מנחות cap. II. 2. imo phrasin biblicam ערך per סדר *ordine disponere* exponunt in Gem. המיד fol. LXIV. 1. LXV. 2. & alibi notante ipso MILLIO p. 124.

§. VII. Hisce omnibus quidam Interpretes nomen subjungunt novum זכורה *memoriale* Levit. XXIV. 7. v. g. HERBERGERVS magnal. tom. VI. p. 269, FESSELIUS in regno Christi mystico, WERNSDORFFIUS diff. *David ἀποφαγῆσθαι a Filio Davidis excusatus* p. 13. URSINUS in analectis Part. I. p. 396, aliique. Lutherus vertit: Deneßbrodt, & versio antiqua: καὶ εἶπονται οἱ ἀγροὶ εἰς ἀναμνησιν. Sed minus recte; nam in loco citato non panis facierum, sed thus, quando comburebatur, *memoriale* audit, ut tota textus συναφεια luculenter docet, siquidem memoriale illud dicitur igne absumendum, quod panibus non competeat, ut recte jam monuit Cl. DASSOVIVS §. 22. & vid. R. BECHAI ad hunc locum. Interim de sensu integri illius commatis non parum dissentiunt Interpretes, hinc quidam cum DRV-SIO להם vertunt *pro pane, vice panis*, id est, vice panis thus cremabitur in odorem suavitatis coram Jehovah; *non enim poterat adoleri panis*, inquit Vatablus ad hunc locum, *super panes erat thus per totam hebdomadem: die Sabbathi panis edebatur, & vice panis thus adolebatur*: add. Bernhardus LAMY lib. III. de tabernac. Mos. f. 377. Quo sensu litera ל loco præpositionis תחת posita occurrit Gen. XI. 3. & fuit eis later לאבן & lutum לחומר in cementum. vid. R. ABARBANEL & R. BECHAI ad Gen. XXII. 3. Verum nihil obstat, quo minus dativus retineri possit, q. d. & erit hoc thus pani in memoriale in altari adolendum; imo omnis difficultas eo citius cessabit, dummodo ex genio linguæ hebrææ observemus, quam apte אזכורה ad suffitum referri possit; est enim a verbo הזכיר, quod pro *adolere* sumitur Jes. LXVI. 3. מזכיר לבוניה. Hieronymus: *qui recordatur thuris*; sed melius LXX: οὐδὲς λιβαίον εἰς μνημόστυον *qui dat thus in memoriale*. Sicuti etiam Hebræi, ABENESRA & KIMCHIUS vocem מזכיר per

1182 מִקְטִיר vertunt, conf. VITRINGA in aureo comm. ad hunc locum, cujus ex iudicio vox אִזְכָּרָה in legibus Mosaicis valet id, quod de munere sive ferto, oleo, thuri & sali mixto accenditur ad nidorem faciendum in altari; sed thuris præcipuum esse hic respectum, inquit, cum thus panibus propositionis dicatur esse אִזְכָּרָה לַיהוָה eis μνημοσύνην adolendum in altari. Legi quoque merentur DRUSIUS ad Levit. locum citatum, & Cl. MICHAELIS de *crustulis Pontificis M.* exerc. IV p. 3.

§. VIII. Illustrationis causa addi debent versiones variae. In Nov. Testament. dicuntur οἱ ἀρτοι προθεσεως Matth. XII. 4. & Luc. VI. 4. sed in epist. ad Hebr. IX. 2. ἡ προθεσις τῶν ἀρτων, id est, ut VULGATUS quoque habet, *propositio panum*, per hypallagen, iudice CARPZOVIO *diff. de arca fæderis* cap. I. §. V. qualem ex Thucydide quoque adfert GEORGIUS apud WOLFFIUM ad loc. citatum. LXX vertunt ἀρτας ἐνωπιως q. d. *panes præsentis & expositis*. vid. supra §. 3. *Aquila*: ἀρτας προσωπιων & SYMMACHUS προθεσεως. HIERONYMUS: *panes propositionis*, cum quo convenit versio græca, vocans *panes προκειμενης* 1 Chron. XXIII. 29, quæ vox non modo omnem propositionem in genere, sed etiam *ordinatam dispositionem* innuere videtur; προκειμενης enim est verbum, cæteroque *mortuis* proprium, cum in lectulo eleganter compositi, pedibus ostium spectantibus, in atrio proponuntur. Qualis collocatio Græcis etiam προθεσις appellatur, & προτιθεσαι νεκρον collocare mortuum denotat. vid. POLLUX lib. VIII. cap. VII. & KUHNIIUS ad *Aeliani Var. Hist.* lib. I. c. XV. p. m. 24. Interpres SYRUS ad Matth. XII. 4. vocat *panem mensæ Domini*, & LUTHERUS reddit: *Schaubrod*t, cujus appellationis rationem hanc dat HERBERGERUS: *Dann Gott verzehrete sie nicht, wie die Babylonier von ihrem freßigen Bel schwärmeten zur Zeit Danielis, sondern sie lagen immer für Gottes Angesicht, welcher zugesaget hatte auf dem Gnadenthron zu wohnen, gleich als ein Schaeßfen.* magnal. p. 269. Cæterum ex tot nominibus emphaticis, quæ panes nostri acceperunt, jam in antecessum conspiciere licet, tabernaculum primo, & postea templum, fuisse instar aulæ

læ regiae, in qua Deo tanquam Hero mensa quotidie apparabatur; hinc sacrificia quotidiana, & panes etiam propositionis, & libamenta vini, aliaque id genus, quæ partim a Deo per ignem, partim a Dei ministris ac ejus quasi aulicis absolvebantur, ut B. WERNSDORFFIVS eleganter scribit. Et paulo uberius Jo. MEIERS* Vir Cl. *Erant, ut decet tantum Regem & Dominum, omnia plusquam basilice. Videas ibi alios cursantes mensam instruere, alios cernas gradientes, eandemque dapibus onerare; videas rursus alios bellaria portantes, alios denique, ubi sat mensæ epulisque datum, scyphis & crateribus, vino & libaminibus plenis, mensam claudere. Ne vero quicquam, quod ad magnificentiam quotidiani hujus convivii faceret, intermitteretur, adolebatur quoque suavissimi odoris thymiana seu suffitus, quod & in convivii Orientalium fieri solebat.* BERACHOTH cap. VI. §. 6. ibique BARTENORA.

CAP. II.

De materia Panum.

ARGUMENTUM.

§. 1. Vocis סולת origo, vera significatio, & differentia a קמה indicantur. Simila a polline distinguitur, non tamen semper. Apophtegma judæorum illustratur. §. 2. Judæi orbem in 3. partes dividunt. ארץ Canaan. ארץ חוצה לארץ regiones aliæ. §. 3. Terra Canaan tritico abundabat. Loca præcipua erant Michmas & Mezonecha, nec non Ephraim. Apud gentes varia loca ob triticum celebrantur. §. 4. Panes nostri ex tritico vel novo vel veteri parabantur. Triticum emebatur ex arario publico. FRANZIUS excusatur. Traditio jud. ex Hieronymo adducitur. §. 6. Voces שיפה & כעיטה explicantur. Verbo שנת varias tribuunt notiones. Olim frumenta igne tosta comminui solebant. §. 6. Cibra multiplicant judæi. Vox כפה explicatur, & loco Jes. XXX. 28. lux quædam affunditur. §. 7. עשר decimas solvere & accipere notat. עשרון & עומר quid sint? assarium est moneta species. Ovorum mensura

* in præfatione dissertationi, quam de suffitu conscripsit, Bremæ 1700. elegantissimæ præmissa. add. Herm. WITSIUS in nitida oratione de Theocratia Israelitarum §. XIII.

sura judæis usitata. Maimonides notatur. § 8. Panes non erant fermentati. Cur fermentum in nonnullis oblat. permixtum fuerit? Fermentum Sacerdotes Rom. non tangebant.

§. I.

Cum verissima sit regula, quam de oblationibus V. T. in genere tradit R. MAIMONIDES, Vir, judice Cl. BUDDEO, *excellenti ingenio præditus & rerum patriarum peritissimus: כל המנחות סולת חוץ המנחות סוטה ועומר התנופה מן השערים omnes oblationes erant ex similitudine tritici præter oblationem Soræ & manipuli agitationis, quæ erant ex hordeo, materiam, ex qua panes nostri conficiendi fuerint, facile colligere licet. Erat nimirum סולת Levit. XXIII. 17. cujus nominis originem B. WOLTERSIIUS a verbo chald. סלה *findere, secare*, derivat; sed magis omnino placent alii, qui ad linguam arabicam confugiunt, quasi sit farina *selecta*, purior pars, quæ ex re aliqua extrahitur, a verbo affini, quod *extraxit* significat; *extrahi* enim dicuntur subtilissimæ & purissimæ particule rerum, sicuti v. g. a חלץ *extraxit* est חלוצים *ad militiam selectus*. vid. Alb. SCHULTENS in notis ad *Harivium* p. 94. & Cl. Jo. SIMONIS p. 190. Erit ergo סולת flos farinæ purissimus, vel farina frequenti cribri agitatione ab omni surfure separata, & ad maximam puritatem reducta, græcis *σεμιδαλις*, & *similam* nonnulli vocare solent. Nec male; licet enim Latini veteres *similam* a polline distinguerent, quod *pollen* flos esset farinæ purissimus, *simila* vero ea, quæ pollini succederet, quæque maximam vim nutriendi haberet, inter pollinem & farinam confusaneam medium locum obtinens: *similam* tamen etiam pro flore purissimo accepit ISIDORUS lib. XX. Orig. cap. 2. *simila subtilissima est farina*. vid. Clar. DILHERRI dissertat. acad. tom. II. p. 261. Doctores Hebræorum per סולת in specie intelligere farinam purissimam, non ex quovis frumento, sed ex *tritico* paratam, ex R. *Salomone* ISACIDE, qui ad Levit. XI. 1. scribit: אין סולת אלה מן החטין *non est Soletb, nisi ex tritico*, jam monuit Cl. HAKMANNUS c. II. §. 1. addita observatione, quam quoque alii inculcare solent, quod cum*

voci

voci סולר aliquando jungatur חטיי uti Exod. XXIX. 2. & apud MAIMONIDEM loco cit. etiam in illis locis, ubi סולר nude pro farina triticea ponitur (nam vi radice sua omnem farinam puriorem denotat) eadem vox חטיי subintelligenda esse videatur. Cæterum præstantiam טז סולר non parum confirmat farina ei opposita, קמח dicta, id est, farina, quæ a prima mola diffluit, & copioso furfure scatet. ** Farinam, quæ statim post molitionem evadit, id est, rudem, nec adhuc depurgatam, quidam judæus vocat apud ACOLUTHUM in libro de *aquis amaris* p. 186. Huc quoque respicit illud apophtegma judæorum in *Vajickra Rabba* Sect. XX. apud BUXTORFFIUM in lexico Talmudico: כל קמחיינו קמח וקמחין רקמחירי סולר quod nonnulli ita vertunt: *omnis farina, farina est, sed farina Kimchittæ pollen est*, putantes, alludi ad *Kimchittam*, fecundam septem filiorum matrem, qui omnes summi Sacerdotii apud Hebræos obierint dignitatem, adeoque cum farina purissima comparari mereantur. Verum, licet etiam hæc allusio forte non sit improbanda, causam tamen videmus nullam, cur versio magni BUXTORFFII: *omnis farina, farina est, sed farina farinæ simila*, retineri nequeat, cum potius utraque explicatio commode locum habere possit. Recte ergo BUXTORFFIUM secutus est HAKMANNUS, in LL. OO. optime versatus; Dubius autem adhuc hæere videtur Ven. MELCHIORIS, versionem illius dicti plane omittens. Similis sane allusio nominis occurrit in paroemia vulgari, quæ de *Davide KIMCHIO*, Doctore illo celeberrimo, circumfertur: אין קמח בלי קמחי non est farina sine molitore, id est, doctrina sine isto doctore, ut bene observat *Ambrosius Janvier* Congregationis S. Mauri Monachus Benedictinus in præfatione *Dav. KIMCHII* commentariis in Psalmos, ex Hebræo latine a se redditis, præfixa, vel ut R. SCHABBETAI in limine stricurarum suarum in *Elie Levitæ* animad-

C

versio-

** radix קמח Rabbiniis est *molere*, & licet in bibliis sacris non occurrat, olim tamen eadem in significatione fuisse videtur apud hebræos in usu, judice Cl. A. W. MELCHIORIS loco cit. p. 49.

Part. III. *Codici apocryphi* N. T. p. 405, HOTTINGERUS de *decimis* Hebr. exerc. V. §. 2. LAKEMACHERUS observatt. Part. II. obl. III. §. 7. p. 69. & HAKMANNUS cap. II. §. 4. in notis.

§. III. Terram Israëliticam *tritico* abundasse, ex Deut. VIII. 8. ubi *terra tritici* nuncupatur, & 1 Reg. V. 11. ubi Salomon 20000 coros *tritici* quotannis dedisse legitur, satis patet. Ad di omnino debet P. LXXXI. 17. ubi *adeps tritici* memoratur. Similiter R. MAIMONIDES *tritico* inter præstantissima terræ Canaanis numerat in ה'בכירי cap. II. §. 2. ut taceamus, quæ Doctores quidam de magnitudine tritici in terra Israëlis fabulantur in Cefub fol. III. col. 2. unde R. MEIER per arborem, ex qua Adam & Eva comederunt, חטי ridicule intellexit. vid. Thomas CRENIUS in exposit. Gen. II. 16-17. fasce II. p. 67. sq. In specie ob *tritico* præstantissimum in scriptis Hebræorum celebrantur *Michmas*, locus ad urbem Bethaven 1 Sam. XIII. 5. qui Græcis Nehem. VII. 3 1. *μαχμας*, JOSEPHO autem *μαχμα* antiq. lib. VI. cap. VI. & 1 Maccab. IX. 73. *μαχμας* nuncupatur; nec non *mezonecha*, quæ cum *Michmas* apud Talmudicos jungi solet. Ita enim dicitur in מנחת VIII. 1. *איתו מובחר מכמס* unde petebatur optima farina? *Michmas* & *Mezonecha* erant præcipua loca similaginis. Additur ibidem עפרי, aliis חפרי, urbs in regione prope solitudinem, in qua Christus delituit. Joh. XI. 54, & quæ 8. millia ab Ælia aberat, teste Eusebio in onomastico. Urbem a fertilitate commendatam dicit R. NATHAN in lexico Aruch; nec mirum, cum tota tribus Ephraim, quæ a Jordane usque Gadara in longum, & a Bethel usque ad campum magnum in latum protendebatur, teste JOSEPHO antiq. jud. lib. V. cap. 1. esset regio longe fertilissima; hinc Frid. SPANHEMIUS scribit: *Multis partibus hæc regio aliis plerisque præcellit - - mira soli fecunditas, seu in montana surgeret, seu in convalles debisceret, seu in campestria sese dilataret.* in Geograph. S. fol. 3 1. Addatur Clar. RELANDUS, qui in *Palæstina* sua passim de iis locis erudite

differuit, & in *dissertat. miscell.* ubi ex *Maundrellio* docet, quod montes in Palæstina plurimi triticum proferant, & alias frumenti species differt. III. §. IV. p. 128. Apud exterarum gentes quænam loca ob tritici fertilitatem maxime celebrentur, indicabimus verbis *PLINII*, Viri diligentissimi: *tritico nihil est fertilius, hoc eam natura tribuit, quoniam eo maxime alax hominem; utpote, cum ex modio, se sic aptum solum, quale in Byzazio Africae campo, centum quinquaginta modii reddantur. Misit ex eo loco Divo Augusto Procurator ejus ex uno grano (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, exstantque ea de re epistola. Misit & Neroni similiter CCCXL stipulas ex uno grano. Cum centesimo quidem & Leontini Siciliae campi fundunt, alique, & tota Bærica, & imprimis Ægyptus.* Hist. natur. lib. XVIII. cap. X. ut taceamus campos Babyloniae, & alios, quorum de fertilitate insigni quædam attulit *B. RAMBACHIUS* in *relatt. Halens. A. 1731. n. VI.* Ægyptum tamen quod attinet, eam tritico non perinde ut cætero frumento gloriosam fuisse, cum apud *THEOPHRASTUM* Hist. plant. lib. VIII. cap. IV. postremo fere loco ponatur, judicat *Ill. Caspar. BARTHIUS* in *animadvers. ad Claudian.* p. m. 133. sq.

§. IV. Sed ad triticum, ex quo panes nostri conficiendi erant, revertimur. Illud poterat esse tam novum quam vetus. כל קרבנות הצבור והיחיד כאים - - מנחור VIII. I. - - omnes oblationes tam publicæ quam private veniebant - - tam de novo, quam veteri frumento, exceptis tamen manipulo paschali & panibus pentecostalibus, qui non nisi ex frumento novo adferebantur. Si modo esset triticum de optimo, id est, selectissimum, notante *R. MAIMONIDE* in המזבח cap. VI. §. XV. Præterea triticum hoc emebatur sumptibus publicis ex ærario templi, quod siculos singulis annis ab omnibus judæis solutos asservabat. Audiamus iterum *R. MAIMONIDEM*, Virum insignem, in השקלים תמידן של כל יום - - comparant eo argento והמוספין וכל קרבנות הצבור ונסכיהם - - והקטורה ושכר

וּשְׂכַר עֲשִׂיָּוָה וְלֶחֶם הַפְּנִים וּשְׂכַר עוֹשֵׂה לֶחֶם הַפְּנִים
sacrificia jugia cujusvis diei & addititia & omnia sacrificia cætus
& libamina eorum - - - & suffitum & mercedem pro ejus præ-
paratione, & panes facierum, & mercedem illius, qui eos parat.
 Erant enim panes nomine totius Israëlitis offerendi, unde judæi
 ad unum omnes inter festa totius populi eos numerare solent.
 שלש מנחות לציבור עומר התנופה, inquit Doctor mo-
 עתי הלחם - - - והמנחה השלישית, *tria festa sunt totius cætus, manipulus*
agitationis, duo panes (pentecostales) - - - & festum tertium,
quod est panis facierum, in הקרבנות *cap. XII. §. III.*
 & alibi. Hoc sensu Cl. FRANZIUS de *interpretatione SS.* p. 755.
 affirmat, quod Israëlitas tenerentur in mensa purissima ponere
 duodecim panes; non quasi statuat, Israëlitas LAICOS posuisse
 panes eo ordine in mensa, quo debebant poni, sed quod velit
 dicere, Ecclesiam Israëliticam illos panes per Sacerdotes posuis-
 se. vid. DASSOVIUS diff. cit. §. XXIV. Cæterum, quibus ex
 traditionibus hebraicis HIERONYMUS observationem illam,
panes nostros serere, atque demetere dicun-
 tur, hauserit, nos omnino latet. Lege fodes ipsa verba, quæ e-
 jus ex commentario ad *Malachiam* p. 1810. adduxit diligentissi-
 mus Antiquitatum S. Scrutator, *Hadrianus RELANDUS* anti-
 quitat. hebr. Part. II. cap. V. §. XXII.

§. V. Ex tali tritico farina, panibus nostris conficiendis in-
 servitura, per שיפור & בעיטור parabatur. מנחות cap. VI.
 §. V. Hæ voces obscuræ quid sibi velint, non satis constare vi-
 detur, dissentientibus ipsis Hebræorum Magistris. Judice R.
 MAIMONIDE שיפור vi radicis suæ שוף *conterere*, denotat
 percussione, quæ fortiter fit manibus, donec pulvis ex tritico
 exiret, בעיטור autem calcationem, quæ fit pedibus, donec tri-
 ticum confringeretur, ad מנחות loc. cit. Verum quam incerta
 fit hæc explicatio, vel exinde constat, quod verbum שוף, ad
 quod tanquam radicem vocis שיפור provocat, proprie concula-
 tionem, quæ fit pedibus, significet. conf. Gen. III. 15. unde

R. SALOMON pro illustratione hujus verbi confert Targ. Deut. IX. 21. ubi Hebr. כָּתַר *conterere, contundere*, respondet, observante Ven. Jo. Henr. MICHAELIS in uberioribus notis ad Jobi IX. 17. p. 128. *** Alii dicunt, בְּעִטָּה agitatione palmæ, בעִטָּה autem contractione pugni factam fuisse, cum JARCHIO ad מִנְחוֹת fol. 76. a. imo Bartenora per שִׁפְרוֹ intelligit confrictionem tritici, quæ fit manu in vase aliquo, ut ad decorticandum aptum evadat, per בְּעִטָּה vero contritionem tritici, quæ fit ea parte manus, qua junctura est, ad מִנְחוֹת VI. 5. Quicquid vero fit, ex dictis facile cognoscimus, שִׁפְרוֹ & בְּעִטָּה non ad ipsam molituram, ut Cl. WOLTERS quidem existimat diss. II. p. 6. sq. sed ad ejus præparationem pertinere, unde R. MAIMONIDES ipsam molitionem a præparatione, per שִׁפְרוֹ & בְּעִטָּה facta, diserte distinguit in הַמִּירִין cap. VIII. §. 3. Conferri merentur, quæ hac de re uberius disputat Clar. HAKMANNUS cap. III. §. II. Apud alias gentes ante repertum molarum usum frumenta igne tosta comminui solebant, hinc VIRGILIUS Æneid. lib. I. v. 181. sqq.

*Tum Cererem corruptam undis, cerealiaque arma
expediunt fessi rerum: frugesque receptas
& torrere parant flammis, & frangere saxo.*

Ubi SERVIUS hanc notulam subjungit: *quia apud majores nostros molarum non erat usus, frumenta torrebant, & ea in pilas missa pinsabant; & hoc erat genus pinsendi, unde & pinsores dicti sunt, qui nunc pistores vocantur.*

§. VI. Postquam igitur triticum per שִׁפְרוֹ & בְּעִטָּה a cortice atque furfuribus esset separatum, imo per molituram insecutam

*** licet non simus inscii, Lexicographos varias huic verbo tribuere significationes; quo tamen jure multiplicatio illa fiat, indicabimus judicio Abrah. GIBELII: *in tota SS. quater tantum extat hoc verbum שָׁפַר, & nihilominus faciunt ei significationes sex inter se longe diversissimas. Vere tenebras has dixeris! in diss. de genuina λεξινομοσφία chaldaea constitutione, & præsertim, de ratione nativam significationem in qualibet vobula propriam indagandi & reddendi, §. XXXII, Witteb. 1616. recusa in analectis CRENII. p. 251. sqq.*

secutam ad majorem tenuitatem redactum, unicum hoc restabat, ut mediantibus cribris in סולר or vel similaginem converteretur. Cribra ejusmodi undecim Doctores hebræorum memorare solent in מנחות c. VI. §. VII. quorum unum altero fuerit angustius, sic ut ultima maxime angusta ipsam retinuerint similaginem, imo pulverem tenuem, qui illegitimus putabatur. Sed verum ut fateamur, in multiplicandis cribris, recensendisque variis cribrationum modis, admodum supersticiosi mihi videntur, unde his minutiis, quæ apud WOLTERSIIUM, HAKMANNUM, alios, legi possunt, immorari nolumus. Rectius certe omnino pronuntiat ibidem R. SIMEON, similaginem toties cribratam fuisse, quantum satis esset, vel donec perspexissent, similaginem legitime adhiberi posse, cum nullum insit vitium, neque vermes, quod in tritico veteri interdum fieri poterat, in ea reperirentur. conf. מנחות VIII. 2. In literis S. tale instrumentum vocatur גפר. Jes. XXX. 28, a verbo גוף, quod proprie est *separare, secernere*, & dein *cribrare*, quæ significatio posterior etiam apud Æthyopes obtinet. Sunt quidem Viri docti, qui verba Jesaiæ simpliciter sic vertunt: *ad agitandas gentes agitatione vanitatis*, id est, tanta, ut in vanitatem abeant; sed majori elegantia atque emphasi gaudet locutio integra, si cum GLASSIO in philolog. S. p. m. 734. reddamus: *ad agitandum gentes in cribro vanitatis*, hoc est, ut populi dejecti in terram, tanquam per cribrum seu subcerniculum, & hinc inde disjecti non amplius compareant; nam metaphora desumpta est a cribratione, quæ tam violenter instituitur, ut cribranda comminuantur, & in nihilum exeant, judice VITRINGA, Interprete illustri. Cribra ipsa quod attinet, ea pro diversa populorum indole vel ex Papyro, vel ex lino, vel ex setis equorum formabantur, testibus PLINIO & aliis, quorum loca jam dudum collegerunt Viri modo laudati, & Rev. EWALD differt. de *pulte colocynthidum farina per Elisam condita* 2 Reg. IV. 38-41. p. 39.

§. VII. Mensuram similaginis, ex qua panes nostri conficiendi erant, colligere facile licet ex Levit. XXIV. 5. ubi dicitur: *duarum decimarum unaquaque placenta erit.* עשרון vi radices suæ עשר,

1192 עשר, quæ decimas solvere, & accipere significat, Deut. XIV. 22. XXVI. 12. 1 Sam. VIII. 15. 17. Nehem. X. 38. 39. vid. Cl. HOTTINGERUS in libro de decimis Hebr. exerc. I. §. II., est decima pars (Ephæ), quæ ex traditione Hebræorum in omnibus oblationibus adhiberi solebat. מנחות IX. 3. addatur R. MAIMONIDES in מעשרה קרבנות XII. כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחר מהן פחותה מעשרון ומיעוטו מעכב כולו omnes oblationes, in aram deferendæ, decima minores esse non debent; minor enim portio ejus tollit totum. JOSEPHUS antiq. jud. lib. III. cap. VII. IX, & alibi *ασσαρων* Assaronem (non assarium, ut editio latina Mediolanensis 1514 excusa habet, utpote quæ vox certam veterum monetam designat. vid. WOLFFIUS ad Matth. X. 29. & Luc. XII. 6. *) vertit. Peculiare autem nomen huic mensuræ imposuit Moses, עומר ipsam appellans. Exod. XVI. 36. Omer autem tantam complectebatur cibi copiam, quanta homo singulis diebus ad sustentationem vitæ frui solet. Doctores Hebræorum quando aliqualem hujus mensuræ delineationem tradere nobis intendunt, per ova illam exprimunt, nostrumque עשרון ova $43\frac{1}{2}$ explevisse existimant. vid. Raschi ad Exod. XVI. 38. Et certe hæc per ova dimensio satis accurata videtur; epha enim continebat ova 432, quem numerum si per denarium divides, habebis ova 43 cum quinta ovi parte. Conferantur, qui plura de his mensuris dabunt, præter WASERUM, EISENSCHMIDIUM, HOSTUM, aliosque Ven. MELCHIORIS diff. cit. p. 50, & LOSCANUS de sacrificiis quotidianis p. 12. ** Cum vero panes nostri ex frumento veteri, quod plus

* Auctoribus ibi citatis addi merentur BOCHARTUS hieroz. Part. II. lib. I. cap. XXIII, nec non *Mattheus* HOSTUS, Professor quondam in Academia Francof. supra annos quinquaginta dignissimus, in erudito opere de re nummaria veterum lib. III. p. m. 231. & de ponderibus veterum p. m. 199. edit. RECHENBERGIANÆ. Lipsiæ 1692.

** Subjungi possunt Bernb. LAMY de mensuris antiquis lib. I. fol. 102. DASSOVIVS ad tit. CELIM §. XXV. ACOLUTHUS de aquis amaris p. 188. sqq. Jo. D'OUTREIN ad Hebr. IX. 4. *Jacobsenius de adpersione*. Hebr.

plus similaginis continet, quam novum, plerumque parandi essent, ad eos ex singulis fatis *** singulæ decimæ elici solebant, cum e contrario in manipulo paschali & panibus pentecostalibus ex pluribus Satis decimæ sumerentur. vid. MAIMONIDES & BARTENORA ad מנחור IV. 6. id quod accurate observatum volunt; Si enim in his omnibus *mensura* vel *diminueretur*, vel *augeretur*, panes illegitimos evasisse, pronuntiat R. MAIMONIDES in המוקדשין ח' פסולי cap. XII. 1. qui tamen parum constare sibi videtur, contrarium plane asserens in ח' המידות VIII. 3. וכולן אם וכרן רבה במדת הסאין שבאין מהן אן מעט כשר *sed omnia hæc*, (panes facierum, manipulus paschalis & panes pentecostales) *si augetur mensura Satorum, vel diminueretur, nihilominus recta erant.* Quam Doctoris illius, cæteroquin celeberrimi, inconstantiam, ab HAKMANNO & aliis hæctenus minime notatam fuisse, merito miramur! Cæterum de quantitate horum panum ex collatione mensurarum hebraicarum cum Romanis & Græcis erudite disseruit HOSTUS, V. Cl. lib. 1. de *mensuris* p. 120. sqq.

§. VIII. Denique hi panes erant sine omni *fermento*, ut Judæi recte tradunt in מנחור cap. V. §. 2. imo si vel minima fermenti particula in matris reperta fuisset, totum opus pollui censebatur. JOSEPHUS etiam eos αζυμς fuisse agnoscit, & panes παννυαδααεσ valde mundos appellat lib. III. cap. VII. quo titulo posteriori tamen ipsum ad summam gentis suæ curam, quam in fecernenda similagine impenderunt, potius respexisse existimamus, nisi utramque rationem conjungere malis. Rationes hujus legis erant variæ: v. g. quia dicitur: *nulla farta, quæ Deo offeres, facies fermentata.* Levit. II. 11. Præterea hi panes depingebant Messiam nostrum, qui omni vitio atque labe carere debuit; fer-

D

men-

Hebr. cap. 2. §. 2. p. 12. AMELIUS ad loca V. T. tom. II. p. 728. Clar. MICHAELIS de *crustulis Pontificis* diff. I. §. VII, & HAKMANNUS cap. III. §. V.

*** סאה Satum erat mensura Hebræorum, constans tertia parte Ephæ, vel 144 ovis. vid. præter auctores a diligentissimo HAKMANNO cap. II. §. VII. jam citatos LIGIFOTUS Opp. tom. I. fol. 410. sq. Bernh. LAMY loco cit. & CRENIUS fasc. III. p. 526. sq.

197
26 DISS. PRIMA DE PANIBUS FACIERUM.

mentum autem in codice S. rei malæ emblemæ esse, suo loco docebitur. Nec obstat, quod Deus in primitiis pentecostalibus Levit. XXIII. 17. fermentum non rejecerit; alia enim ibi profus erat ratio, cum oblationes illæ non ad ipsum Messiam, sed ad ejus membra, & præcipue ad primitias fidelium N. T. Rom. VIII. 14. sqq. respectum suum haberent. conf. B. LAMPIUS in *myst. fæderis gratiæ* Part. III. c. XXVII. & Dav. GSELLIUS in libro de *sacrificiis* V. T. pag. 51. Similiter apud Romanos Sacerdotibus non licuit farinam fermento imbutam attingere, teste GELLIO lib. X. cap. XV. Rationes hujus interdicti varias habet PLUTARCHUS quæst. Rom. quæst. 109, sed eas a Clar. WOLTERSIO differt. II. §. XXI. jam adductas repetere nunc non lubet.

Corollaria Respondentis.

I.

Serpens æneus fuit typus Jesu Christi, non, ut quidam existimant, Diaboli.

II.

Primum sacrificium ab Adamo oblatum fuisse, probabile est.

III.

Liber Jobi complectitur veram Historiam, non parabolam tantum, ad patientiæ exemplar confictam.

IV.

Illos, qui cum Christo resurgente ex sepulchris resuscitati prodierunt, iterum fuisse mortuos, nullus probabit.

V.

Mors est sequela peccati, non naturæ.

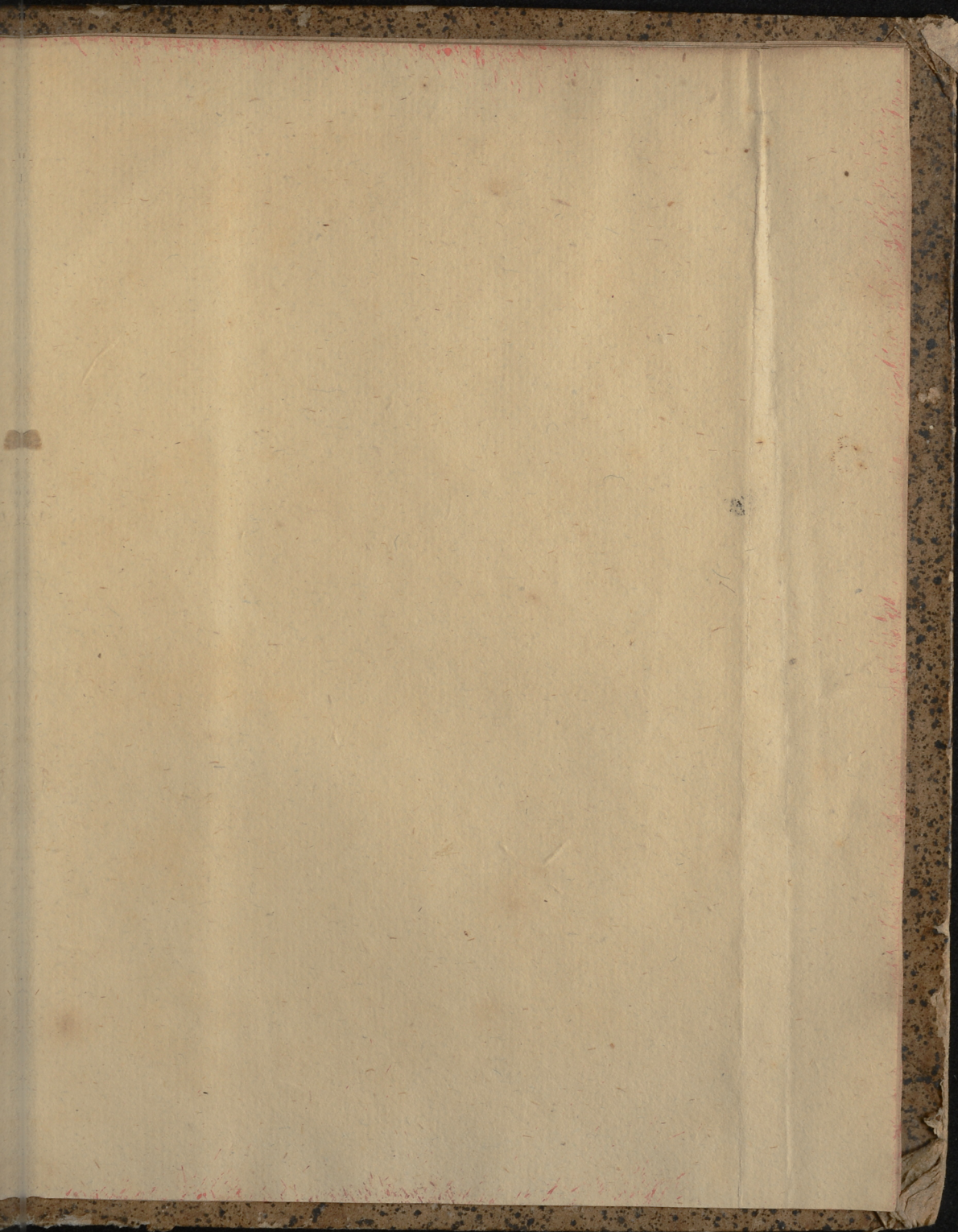
VI.

Quicumque sine fide ad S. cænam accedit, ipso actu peccat.

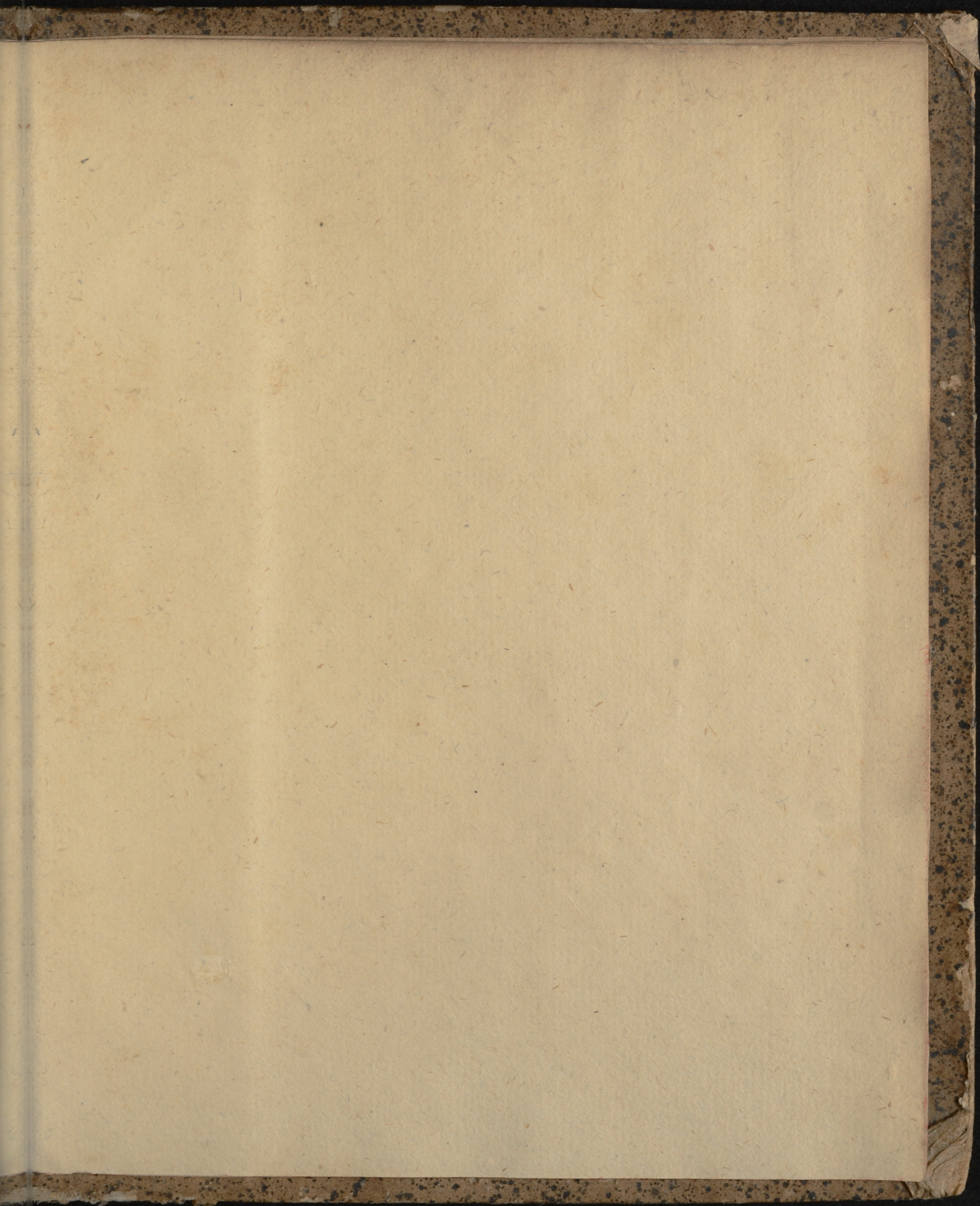

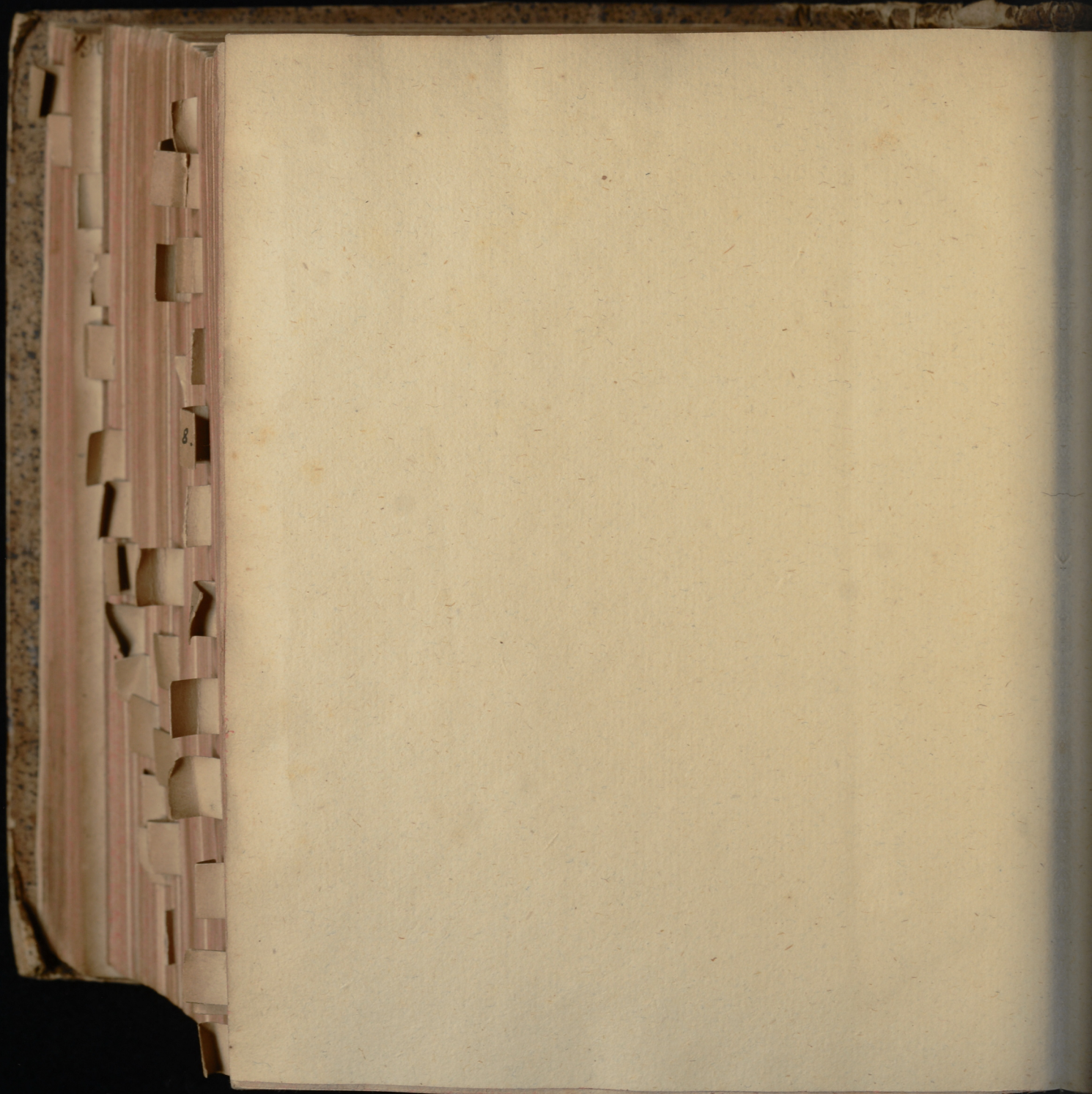

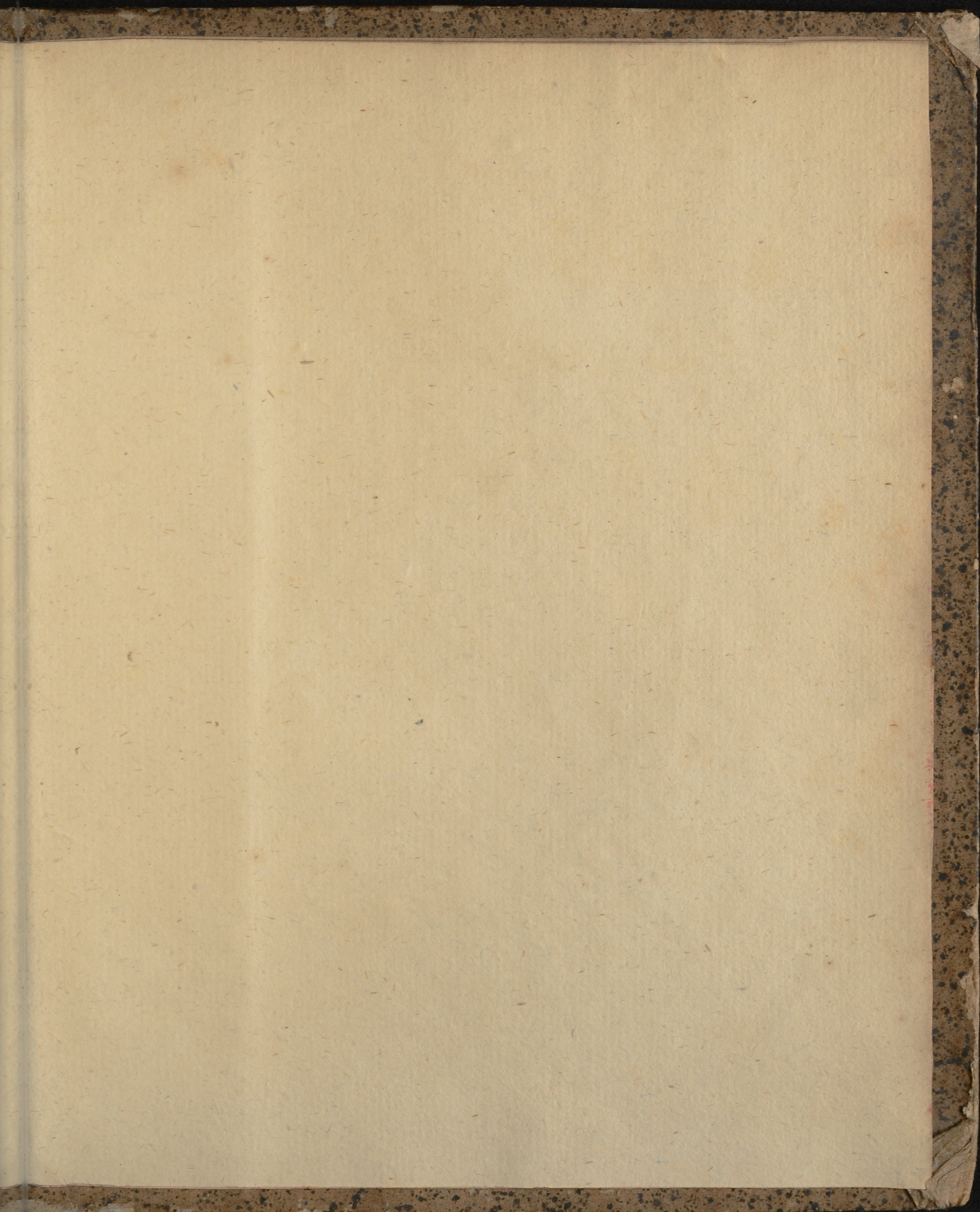

8.

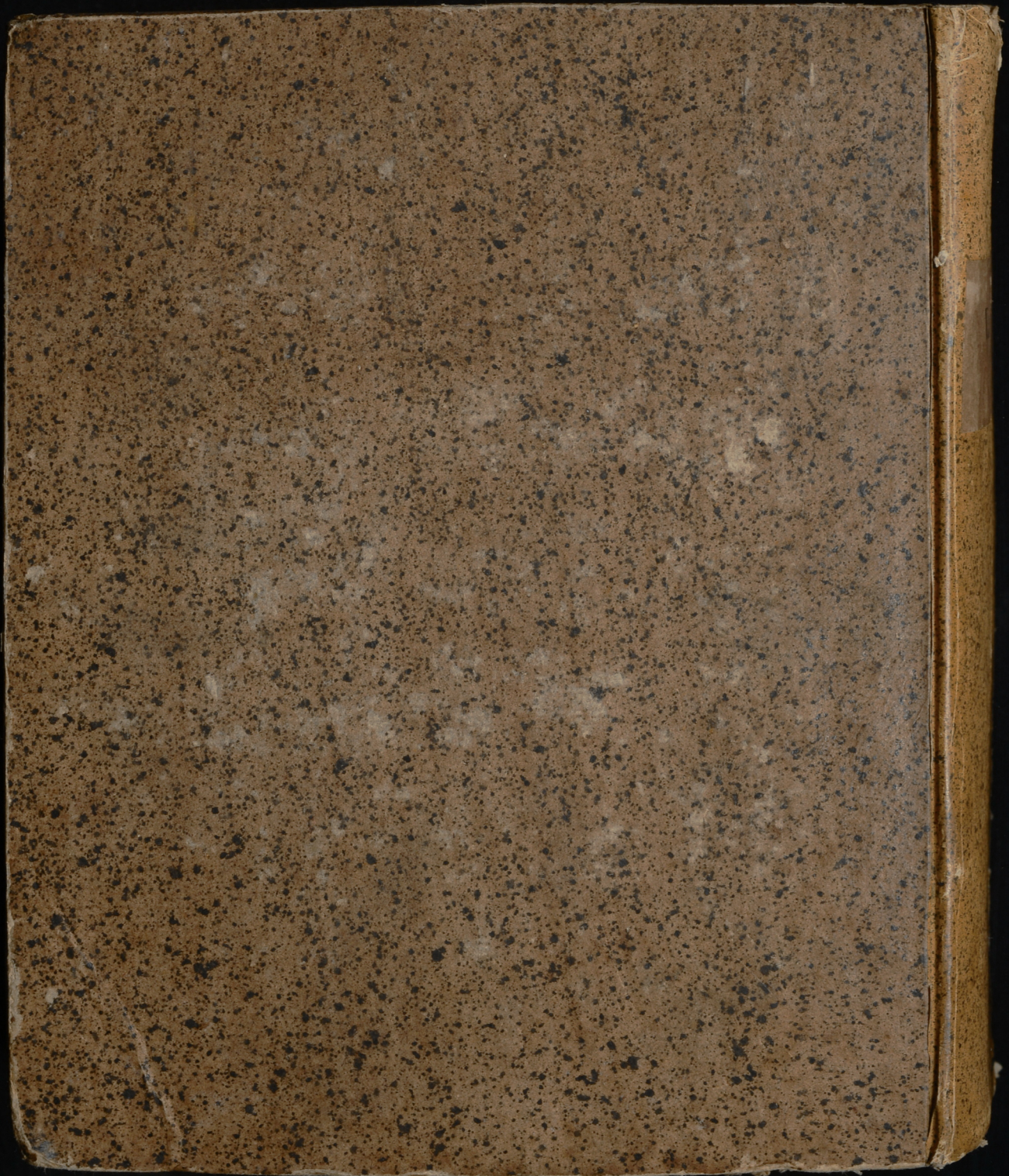
8.

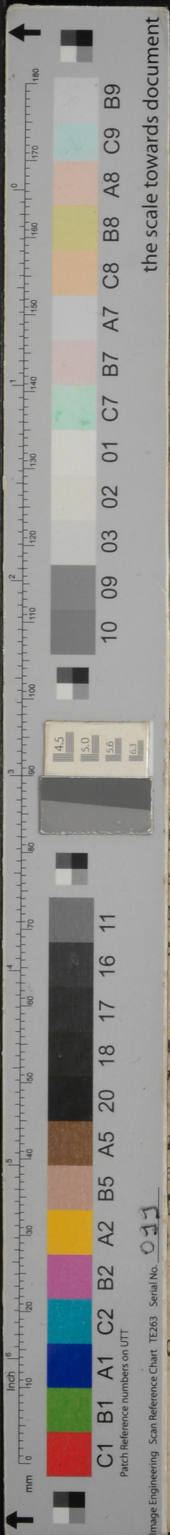

8.

the scale towards document

ELLUM DOMINI IN AMALEK.

precatione plurimum contulerint adjumenti, non
Itaque Moses haec describens provide monere
potuit, salutarem eventum hunc non manibus
illarum erectioni, sed fidei esse adscribendum:
promissa populo huic, ex quo IMMANUEL
jusque majoribus facta oculo irretorto intuens
salutis praesidia a DEO expetat & consequatur.
" *ultra vires hominis esse, ait, per aliquot horas
s habere sine intervallo, multo minus per totam
ego divinae fuerit, & elevandis manibus, & ora-
DEUM per integrum diem suffecisse Mosen,
tratae: cui & ipsa de Amalekitis victoria debe-
pareat illud quod exstat Hebr. XI, 34. Veteres
evasisse in bello, per fidem castra evertisse hostium.
quod MISCHNICI Tract. Rosch Hascbana cap. 3.
an manus Mosis erant causa victoriae nec ne?
" Scripturam docere, quod toto tempore, quo
iciebant coelum, ac serviebant sincero corde Patri
lebant; sin minus, cadebant. Nam & haec sen-
c extra seriem narrationis historicae ponit, ge-
rpretatur, quod, nisi voce יהיה in sensu futu-
pta, fieri vix potest. Iustinus Martyr Dial. cum
" Mosen vota DEO fecisse expansis ambabus ma-
imitatum crucis; quod si labaret haec figura
s, mox vincebatur populus: si in eodem perma-
malek vincebatur, cruce vires addente victori-
propter preces Mosis superior evadebat populus,
I IESUS versabatur in prima acie, & Vates si-
praesentabat. Sed pollicem hic Iustino premere
Neque enim expansis sed elevatis manibus Mo-
atus esse legitur: פָּרַשׁ הַיָּדַיִם non פָּרַשׁ
Eventus proelii fuit Israelitarum de Amalekitis
prima fronte possit, minus plenam fuisse victo-
oses debilitandi verbo vtatur, non internecionis
aut*

4.
28.5.
21.
2.
2.
3.
31.
36.
3.